

Sosyalizmin Yolu

Sendika, 1946'da yayınlanmış bir gazetenin adıdır. Birinci sayının tarihi: 31 Ağustos 1946. "Ekonomik ve sosyal alanda kol ve kafa işçisinin dâvâlarını güder. Şimdilik cumartesi günleri çıkar. Fiyatı 10 kuruştur. Abone: Yıllığı 500, 6 aylığı 250, 3 aylığı 125 kuruştur. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Âdil Yağcı. Tertip ve baskı F-K Basımevi, Çarşıkapı Kürkçüler Pazarı sokak No:14."

Gazete, esas itibariyle işçi hareketleri ve sendikal meselelerle ilgili konulara ve havadislerle yer veriyordu. Bununla beraber, sosyalizme temas eden veya siyasî partiler karşısında sendikaların durumunu belirten yazılara da rastlanmaktadır.

Bunlardan sosyalizmle ilgili bir kalem savaşını, örnek olarak aynen sunacağız.

İngiliz İşçi Partisi'nin Programı, Ekmel Mola tarafından, Türkçeye çevrilmişti. "Ekonomik ve sosyal alanda kol ve kafa işçisinin davalarını güden" Sendika gazetesi, İngiliz İşçi Partisinin görüşünü açıklayan kitabı, beş on satırla okurlarına bildirdi; ve Parti Programının mahiyetini -kendi açısından- açıkladı; bu Programda gösterilen SOSYALİZM YOLU'nun GERÇEK SOSYALİZMİN YOLU olmadığını, şu satırlarla, belirtmek istedi:

"Gazetemize Clement R. Attlee'nin (Sosyalizmin Yolu) adile kaleme aldığı Labour party, İşçi Partisinin Programını Yunancadan dilimize çeviren Ekmel Mola'nın eseri gönderilmiştir. Kitap İngiliz İşçi Partisinin, liberal burjuvazinin de pek işine gelen Programı okurken kaypak dünya görüşünü ve kapitalizmle olan uyuşma mücadelesini tamamen açıklamaktadır. İktidarı eline alaliberi bu Partinin yaptığı işleri göz önüne getirince, insan olaylarla ^{La}bour party'nin bunlar karşısında takındığı tavır ve çizdiği hareket hatları arasındaki tezatları daha iyi kavramaktadır. Kitabın sonuna doğru şöyle denilmektedir:

"İşçi Partisi memleketimiz ahalisinin atalarından almış olduğu sosyal mirasın değerini idrak etmektedir. gelecekte daha büyük ilerlemelere doğru yol alırken bugüne kadar kazanılmış değerleri korumak istiyor."

Kitabın adı SOSYALİZMİN YOLU olduğu halde içersinde Emperyalizm ve dünya pazarlarının bölüşülmesi gibi ana ekonomik meseleler her nedense pek sudan geçiştirilmekte ve eserde SOSYALİZM kelimesi tekele alınmış hissini vermektedir.

Kitabı bitirdikten sonra insanın, üzerinde şöyle bir değişiklik yapası geliyor. SOSYALİZM YOLU yerine Labour party'nin yolu." (1)

Sosyalizmin Yolu Adlı Kitap Hakkında Bir Tavzih başlıklı yazıda şu satırlar yer alıyor:

"28/9/46 tarihli Sendika'da Sosyalizmin Yolu başlıklı kitabın mahiyetini belirten kısa bir yazımız çıkmıştı.Yazı fazlalığı ve yer darlığı yüzünden Labour party'nin başkanı Attlee tarafından kaleme alınıp partinin görüşünü bildiren bu kitap üzerinde uzun boylu durmağa imkân bulamamaştık. Kitabı Yunancadan dilimize çeviren Bay Ekmel Mola' kitaptan aldığımız bir cümlede tek başına yanlış mânâyâ geleceğini ve bir evvelki cümle ile beraber hakikî mânâyı ifade eylediğini iddia ederek bu noktanın açıklanmasını istiyor.Mektubu biz aynen alıyoruz:

Sayın Bay,

Kıymetli gazetenizin 28 Eylül 1946 tarihli nüshasında, benim Türkçeye çevirmiş olduğum Sosyalizmin Yolu isimli kitabın tenkidine bir sütun ayırmış olduğunuzu bugünlerde haber alarak ben de okudum.Bu hususta teşekkürlerimi arz ederken fikir ve münakaşa hürriyetine dayanarak,bir noktada kanaatimi bildirmeme müsaadenizi **araca** ederim.

Ben,Attlee'nin adı geçen kitabını tercüme ederken,gazetenizdeki fıkrada iktibas buyurulan cümle **giği**,metinde bundan evvel gelen cümle ile mânâca doğrudan doğruya münasebetli bulmuştum.Bu suretle,mezkûr cümlede bahis mevzuu olan ve muhafazası istenen ecdâd mirası demokratik hürriyetlerdir. Cümle,ibarenin tamamı ile birleştirilerek mânâlandırıldığı takdirde,kıymeti idrak edilen içtimaî miras -Kapitalizmle uyuşmak maksudile- liberal burjuvazinin iktisadî usul ve an'aneleri değildir.Sosyalizm içinde bile korunmak istenen ferdin şahsiyeti,siyasî hak ve hürriyetleridir.

Yoksa tenkidî bendi yazmış olan muharrire göre,hakikî sosyalizmde bu kıymetleri de liberal burjuvazinin köhnemiş an'aneleri sayarak fedâ mı etmek lâzım gelecek?

Demokrasi meselesi bakımından pek mühim,pek hayatî olan bu nokta üzerinde Attlee'nin eserini okuyacak Türk okuyucularının (veya Sendika gazetesi okuyucularının) düşebilecekleri bir yanlışlığı tashih etmek üzere vaki olan bu tasdfimin mazur görülmesi recasile saygılarımı sunarım."

Bay Ekmel'in yukarıda dilettiği gibi yaparak mezkûr cümleyi bir evvelki,hatta bir sonraki ibare ile beraber aşağıya aynen **alalım**:

"İşçi Partisi cemiyet hakkındaki kat'î telâkkilerinde muvaffakiyet temin edeceklerini ümit ettiği vasıtaların seçiminde,Demokrasi ve hürriyet lehindedir.Memleketimiz ahalisinin cedlerinden almış olduğu içtimaî mirasın kıymetini idrak etmektedir.İstikbalde daha büyük terakkilere doğru ilerlerken bugüne kadar kazanılmış kıymetleri muhafaza etmek istiyor."

Şimdi biz de mütercimden soruyoruz;Attlee'nin "memleketimiz ahalisinin" derken kasd ettiği mânâ nedir?..Büyük Britanya'daki dünyanın 1/4'üne ve onun hudutsuz nimetlerine sahip çıkan insanlar mı,yoksa kitap muharririnin Common Wealth diye maskeleye çalıştığı ve bir Milletler Cemiyeti

minyatürü olarak göstermeğe özendiği sömürge halkları mı? Tabiidir ki, sömürge halklarının "cedlerinden almış olduğu içtimaf miras" yoktur.

Sömürüş ve sömürülüşün aynı tempo ile devam ettiği bir İmparatorluk dahilinde SOSYALİZMİN YOLU'ndan nasıl bahsedilebilir?

Mütercimim mektubunda tebarüz ettirmek istediği bir noktayı da ehemmiyetle açıklamalıyız. Bu nokta şudur: Sosyalizm içinde ferdin şahsiyeti, siyasî hak ve hürriyetleri elbette ki Liberal burjuvazidekinden mukayese kabul etmeyecek kadar fazladır. Zira, liberal burjuvazinin ferde sözde bahsettiği siyasî hak ve hürriyetler, iktisadî üstünlüğü sayesinde, kuvveden fiile çıkmamakta ve bu hak ve hürriyetlerinden iktisaden hakim zümre ve sınıflar geniş ölçüde ve tek taraflı olarak faydalanmaktadırlar. Hakikî Demokrasi ancak halk kitlelerinin üzerinden iktisadî baskılarını kaldırıp iş gücünün sömürülmesine engel olduğu zaman mevcut olanın mütercimim mektubundaki "sosyalizmin içinde bile korunmak istenen ferdin şahsiyeti, siyasî hak ve hürriyetleridir." cümlesindeki (bile)den kasd ettiği mânâ nedir? Yoksa kendisinin sosyalizmin ferdin şahsiyeti ve siyasî haklarını tahdit edeceğine dair bir şüphesi mi vardır? SOSYALİZM ancak burjuvazinin insan gücünü sömürmesini önliyecektir. Eğer kapital sahiplerince kabul edildiği gibi mütercimce de bu sömürülüş ferdin hakları olarak kabul ediliyorsa buna hiçbir diyeceğimiz yoktur. Mütercim aynı eserin İngiliz emperyalizminin maskelenmesi için ortaya atılmış bulunan Common Wealth faslındaki şu cümleye acaba ne buyuruyor:

"İşçi Partisi kendi kendini idare etme sistemini Common Wealth içinde yapacaktır. Hindistan'ın kendi kendini idare etmesine taraftar olduğunu ilân etmiş ve Şarkla İarp, beyaz ve esmer ırklar arasındaki boşluğa onları bir konfederasyon içinde müsavi şartlarla toplamak suretiyle köprü kurabileceğimize inanmaktadır."

İsterseniz bunun da daha üzerindeki cümleyi ~~ede~~ alalım:

"Bir, Common Wealth, Dominyondan ayrılmağı istese idi, İşçi Partisi onu zorla tutmak isteyecek, büyük cemaat içinde kalmağa onu ikna etmek için herşeyi yapacaktı."

Şu satırları okuduktan sonra bugün Hindistanda ve Mısırda olanlara bir göz atacak olursak Common Wealth'in ne menem şey olduğunu çok iyi anlarız. Hülâsa: Bir daha tekrarlayalım, kitap "SOSYALİZMİN YOLU" değil "LABOUR PARTY" nin yoludur. (2)

Fehmi Yazıcı'nın Yazılarından Bir Örnek

1946'da yayınlanan gündelik Gerçek gazetesinin başlığı altında yer alan şiar şuydu:EMEĞE HAK,EMEKÇİYE HÜRRIYET.Gerçek "Halk dâvâsı güder,siyasî sabah gazetesi"idi.Baş muharririr:Esat Âdil Müstecabî.

Bu gazetenin 25 Temmuz 1946 tarihli 19 uncu sayısında yayınlanan ve Fehmi Yazıcı'nın kaleminden çıkan Milletin İstiklâl Azmi başlıklı bir yazıyı diline ve üslûbuna dokunmadan sunacağız:

"CHP ile D.P. arasında iktidarın tayini için son yapılan seçimlerin neticeleri,zorla iktidarda bulunan C.H.P. lehine çevrilmiştir.Bu hareket,hak ve hürriyetlerinin tecellisini sabırsızlıkla bekleyen her sınıf halk arasında umumi bir endişe ve infial uyandırmıştır.

Memlekette hürriyet ve hak mefhumlarının canlı timsali olan Türkiye Mareşali Fevzi Çakmak,bu umumî endişe ve infiale şu kesin sözleriyle tercüman olmuştur:

"Yapılan cebir ve tazyikler,milletin hak yolundaki mücadelesinden vatandaşları ayıramaz.Millet bu haklarını er veya geç almak imkânını bulacaktır.Çok daha meşru olmayan yollarla halka tazyikler yapılabilir.Fakat buna cüret edenler,bu millete hesap vereceklerdir.Ben bu milletle İstiklâl Mücadele-
bir
si yapmış insanım .Milletin varlık ve istiklâl azmine engel olanların daima hüsrana uğradıklarını gördüm.

Türkiye Mareşali bu sözlerle,tarihin daima ileri,hür,demokrat bir dünyaya doğru aktığını,bu akışın önüne hiç bir kuvvetin karşı koyamayacağı hakikatini ifade etmiş oluyorlar.

Tarihin sahifelerini çevirecek olursak hep bu hakikatle karşılaşırız.

On yedinci asrın mutlakiyet idarelerinde kırıllar,sultanlar,i l â-
h î hukuk nazariyesine dayanarak,iradelerini insan üstü kuvvetlerden aldıklarını iddia ederek,halk üzerindeki şahsî ve zümre tahakkümlerini meşrulaştırmak istemişlerdi.Bu fikriyatın zarpta en tipik misali olan Ondördüncü Lui "Kanun benim" demekten çekinmemiştir.

Halk kütlelerini istigmar edebilmenin,soyup soğana çevirmenin en büyük garantisini zulüm ve tehditte gören iktidar mevkileri cemiyetlerin halk hakimiyetlerine dayanan demokratik düzenler kurulmasına doğru geçirdikleri

inkişafların kendi üzerlerinde yaptıkları içtimaf tazyikler karşısında henüz halk kütlelerinin siyasî rüşde sahip olmadıklarını ileri sürerek cemiyetlerde halk hükümetlerinin kurulmasına doğru yapılan hamlelere engel olmak istemişlerdir.

İktidar mevkilerini ellerinde bulunduran bu kimseler, cemiyetlerin daima ileriye doğru olan ekonomik ve siyasî inkişaf kanunlarını bilmiyen ve anlamıyan kimselerdi. Bunlar, tarihi yapan kuvvetin, sınıfların mücadelesi olduğunu bilmeyen ve bu kuvvetin yedi iktidarlarında bulunduğunu zan eden zafil kimselerdi. Bunlar kendilerini körü körüne arkalarından kütlelerin, safların, halkın koştığı kahramanlar, insan üstü mahlûklar olarak görüyorlardı. Bunlar, cemiyetin inkişafının, yaşadığı maddî şartların inkişafına, cemiyetin yaşaması için zaruri olan maddî nimetlerin istihsali usullerinin değişmesiyle, bu maddî nimetleri istihsalde sınıfların, karşılıklı münasebetlerinin değişmesi ile, bu maddî nimetlerin istihsâl ve tevziinde sınıfların oynediği rol ile alâkali olduğunu bilmiyorlardı. Bunlar, cemiyetin inkişafının kendilerinin arzu ve fikirlerine bağlı olduğunu zannetmek gibi yanlış bir fikre sarılmış bulunuyorlardı. Bunlar fertlerin ekonomik ve sosyal durumlarını tayin eden fikirleri değil, tam tersine insanların fikirlerini tayin eden kendilerinin sosyal ve ekonomik durumları olduğunu tayinde âciz ve müşkül bir mevkide bulunuyorlardı. Bunlar, fikir ve arzularının, cemiyetin sosyal ve ekonomik inkişafına aykırı giderse ve bunlarla tezat haline girerse kendilerinin solda sıfır mevkide kalacaklarını kestiremiyorlardı. Bunlar fertlerin ve arzularının, cemiyetin ekonomik inkişafının icaplarını, halkın ihtiyaç ve isteklerini doğru aksettiriyorsa bu fertlerin halk nazarında gerçekten mümtaz kimseler olacağı noktasını idrak edemiyorlardı.

Bunlar, tarihte büyük simaları, şefleri yaratan kuvvetin tarih ve halklar olduğunu bilmiyorlardı. Bunlar, şeflerin cemiyet inkişaf şartlarını doğru anlayabildikleri ve bu şartları iyileştirmek yolunu tuttukları takdirde cemiyetin hayatında mühim rol oynayan mümtaz, ölmez, kimseler olacağını kavrayamıyorlardı. Bunlar, bu noktaları anlayamadıkları için, tarihi zaruretlere karşı geldikleri için, zülûncü ve işe yaramaz kimseler haline geleceklerini kestiremiyorlardı.

Neticede müstebit zümrenin dediği değil, hep tarihin dediği halkın dediği oldu. İarapta ve Şarkta (Teokrasiler) ve (monarşiler) yerlerini demokrasilere terkettiler.

1919 millî kurtuluş hareketi Türkiye halkının tarihte ilk defa yaptığı büyük ölçüde bir demokrasi hareketi idi. Bu halk hareketiyle ideolojik fesada düşmedikleri için, halk yığınlarının ihtiyaç ve isteklerini, memleketin ekonomik, sosyal ve siyasî inkişafını doğru olarak anlayıp aksettirdikleri için halkın o zamanlar içinde bulunduğu şartları iyileştirmek yolunu tuttukları için, tarihî zaruretlere karşı durmıyarak bu zaruretlelerle tezada düşmedikleri için millî kurtuluş hareketini sevk ve idare edenler, bu hareketin hakikî temsilcileri olmuşlardır.

Türk cemiyetinin geçirmekte olduğu inkişafın kanununu kavramadıkları için, halk kitlelerini her zaman körü körüne kendi arkalarından gidecek şuursuz mahlûklar zannettikleri için, Türk cemiyetinin inkişafını kendilerinin fikir ve arzularına bağlı sandıkları için, kendilerini herşey ve halkı hiçbirşey zannettikleri için, şahsî menfaatlerini emperyalistlerle birleştirerek, halk ve memleket menfaatini emperyalistlere peşkeş çektikleri için ve bütün bu sebepler dolayısıyla halk ve memleket menfaatleriyle şahsî menfaatleri tezad haline düştüğü için, saltanat idaresi temsilcileri içtimâî inkişaf kanunları karşısında solda sıfır bir mevkie kalarak tarih ve halk nazarında hainler durumuna düşmüşlerdir.

Bugün, Türk cemiyetinin geçirdiği demokratik inkişafın kanunlarını görüp anlamıyanlar, bu inkişafın zaruretlerine karşı duranlar, kitlelerin bugünkü maddî ve fikrî ihtiyaç şartlarını bilmemezlik ve görmemezlikten gelerek memleketin demokratik gelişmesine doğru olan temayülüne aykırı hareket edenler. Türk demokrasisinin tahakkukuna mani olamayacaklar ve ancak onu geciktirmek suretile tarih ve millet nazarında kendilerini müşkül ve masul duruma düşüreceklerdir, zira kendi şahsî ve zümre menfaatlerini millet menfaatinin üstünde görenlerin, menfaatleri millet menfaatine tazed halinde olanların âkıbetleri daima hüsrân olmuştur.

Türkiye Sosyalist Partisi'nin ~~Kuruluş~~ Merkez Komitesi Üyelerinden Aziz Ziya Sıradaglar'ın, her iki partinin kuruluşuna ait verdiği notlara göre:

"T.K.P. legale çıkarken, aydınların da partiye alınması meselesinden bir ihtilâf çıkmıştı. Merkez Komitesinde çıkan bu ihtilâfın sonucunda, illegal partiden ihrac edilen Mustafa Börklüce ve İstanbul Bölgesi Başkanı Hüsamettin, legale çıkarken, Esat Âdil Müstecaplı ile Sosyalist Partisi'nin kurulma teşebbüsüne geçildi. İhtilâf Esat Âdil'in de Komünist Partisine alınmasından ^(meselesinden) çıkmıştı. Mustafa Börklüce, Cemal Hakkı Selek'in Kitapevinde çalışırken Esat Âdil'le karşılaşmış ve İmralı'ya giden Esat Âdil onu da yanına almıştı.

Bu arada, esasen illegal vaziyette bulunan Şefik Hüsnü Partisi, hazırlıklarını da yapmış olduğu için Türkiye Sosyalist Partisi'nin kuruluşundan bir hafta sonra Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi de kurulmuş oldu.

Kasımpaşa bölgesi, Persane işçileri, Fatih ve Haliç bölgesi, Türkiye Sosyalist Partisi'ni destekler vaziyete geçtiler.

Türkiye Sosyalist Partisi Merkez Komitesi üyeleri şunlardır:

- Aziz Ziya Sıradaglar
- Fehmi Yazıcı
- Behçet Atılğan
- Avâdis (hem matbaası vardı; hem de gazete çıkarıyordu. Ermeni gazetesi başyazarı idi.)
- Esat Âdil Müstecaplıoğlu (Avukat)
- Macit Hüçlü (Avukat)
- Hüsamettin Özdoğru
- Mustafa Börklüce
- Süleyman Fakıyyüttin
- İhvan Kabacıoğlu (kaynakçı ustası)

Faaliyete geçildi. Feriköy bölgesinde açılış töreni yapıldı. Partinin organı Gerçek Gazetesi idi.

Parti kurulduktan sonra, hemen akabinde, partiye bağlı sendikaların kuruluşuna geçildi. Kurulan sendikalara da Hüsamettin Özdoğru tarafından yol göstericilik yapıldı. Ve zamanzaman iki partinin birleştirilmesi hususunda da Esat Âdil ile Şefik Hüsnü arasında, bir iki görüşme sağlandı. Şefik Hüsnü'nün teklifi şuydu: T.S.P.'nin, kendisini feshederek, olduğu gibi kendi partisine (T.S. E.K. Partisi) katılması.

Esat Âdil bu hususta yumuşak bir davranıştaydı. Fakat Börklüce Mustafa ile Hüsamettin Özdoğru, buna şiddetle karşı koydular; ve Esat Âdil'in kendileriyle görüşüp danışmadan Şefik Hüsnü ile görüşmesine son derece kızdılar. Her ikisi de bu fikre, yani birleşme fikrine karşı idiler. Karşıt fikirlerde olanları ezeceğiz diyorlardı. Börklüce Mustafa ergeç onlara pes dedirteceğim ve ~~ayrısını öğütürceğim~~ diyordu.

diye gelineceğini

Şefik Hüsnü Değmer'in Merkez Komitesi'nde şunlar da vardı:

-Müntakim

-Hâbil(Dişçi)

-Ferid Kalmuk(Elektrikçi)

-Hülûsi Dosdoğru(Doktor)

Cami Baykurt'un Yeni Dünya gazetesi, Berrak Kitabevi, Tan Matbaası (4 Aralık'ta) tahrip edildi. (16 Aralık'ta) tevkifat başladı. Her iki parti de içeri alındı.

x x

x

17 Mayıs tarihinde Türkiye Sosyalist Partisi kurulmuştu. Ondan bir hafta sonra da Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kuruldu.

Fehmi Yazıcı ile Behçet Atılğan arkadaşlar, 945 senesi kışında, yeni bir sosyalist partisi kurulması için, Şefik Hüsnü Değmer ile Cami Baykurt arasında ilişki kurmuşlardı. Ve legal bir sosyalist partinin kuruluşu hakkında Şefik Hüsnü ile gizli münasebette bulunuyorlardı. Şefik Hüsnü, legal bir parti programı yaparak, bu programı -Fehmi ve Behçet- vasıtasıyla Cami Baykurt'a gönderdi. Bu arada Cami beyle Şefik Hüsnü arasında bir kaç görüşme oldu. Şefik Hüsnü'nün hazırladığı bu program üzerinde Cami bey'inde mütalaası alınmıştı. Hazırlıklar böylece sürüyordu.

Fehmi ile Behçet'in, Şefik Hüsnü ile legal parti kuruluşu mevzuunda-ki temasları, Mayıs ayında kesildi. Şefik Hüsnü, Fehmi ile Behçet'e Merkez Komitesi üyeliği teklif etmemişti. Onlar da buna kızarak ayrıldılar. Fehmi Yazıcı ile Behçet Atılğan'ın Esat Adil ile teması devam etti; ve bu iki arkadaş Türkiye Sosyalist Partisi'nin kurucuları arasına geçtiler."

Turhan Yıldız (Cervatoğlu)nun bıraktığı nota göre,
Samsun'da kurulan Türkiye Sosyalist Partisi Samsun Şubesi nasıl kuruldu.

"1946 senesidir.Esat Âdil Müstecaplıoğlu,hukukçu.Müdde-i Umumilikler yapmış,bilhassa Karadeniz'de Tirebolu'da;sonra İmrâlı Ceza Evinin Müdürlüğünde bulunmuş,Mustafa Börklüce'yi oraya götürmüş,Müdde-i Umumiliğinde ve Ceza Evi Müdürlüğünde,toplumculuğu göze çappmış,şahsiyeti meydana çıkmış bir kişi.İkinci Cihan Harbi sonunda,İşmet Paşa çok partili sisteme geçme kararı verince,bir Sosyalist Partisi kurulacağı duyuldu.Bizim kulaktan edindiğimiz bilgilere göre,Esat Âdil Müstecaplıoğlu,eskihizmetlileri yani Marksistleri buluyor;onlara fikrini açıklıyor ve diyor ki:Her ne kadar İnönü'nün böyle bir önerisi var ise de,Türkiyenin şartlarında bunun tahlili yolları da vardır. Biz bir alımlı programla ortaya çıkalım.Müseccel olanlar dışarıda kalsın.Örüşümüz aynıdır.Türkiye şartlarına uymak için bir intikal devresi geçirmemizin zaruri olduğu kanısındayım.Siz bana uyun.Samimiyim,hiç bir şekilde Marksizme gölge düşürmiyeceğim.Daha da ileri giderek sizin en çok güvendiğiniz Hüsamettin'i partinin içerisine alıyorum.Onun vasıtasıyla beni kontrol edersiniz.Hüsamettin'i de aldıktan sonra beni serbest bırakın.Söz veriyorum.Ben de sizin gibi düşünüyorum.Daha fazlaya müsaade etmezler diye,Şefik Hüsnü başta olmak üzere,hepsinin muvafakatini alıyor.Ve programı Fransız Sosyalist Partisi'nin programından revizyon yaparak ve Türkiye şartlarıyla uygun düşürerek hazırlıyor.Edesî çerçevede olan Sabahattin Âli,Aziz Nesin bizzat destekçileridir.

Biz de aynı görüşü paylaşıyoruz.Samsun'da,Hürriyet,Ergintürk,Turhan Yıldız Cervatoğlu,Makinist İbrahim,Rençper Mustafa,Dahiliye Mütchassısı Dr.Yâkup önyak olanlardır.Demokrat Partinin gelişmesinden sonraya düşen devrede,Doktor Yâkup'un başkanlığında,Türkiye Sosyalist Partisi'nin Samsun Şubesini açıyoruz.Bu saydıkları,bizdeki ve merkezdeki fiilî kadroya girenlerdir;polisin tâkiobine uğramış kişiler değil.(Hüsamettin hariç)

Samsun'da,polisin takibine uğramış epey kişi var.İşçi çevresine sözü geçen,müseccel kişiler var.Biz bunların dostluğunu da kazanmış bulunuyoruz.Esat Âdil'in önerisiyle bunları da parti dışı bırakıyoruz.Hatta Doktor Sırrı gibi bir çok aydınların da yakın teşviklerini,yardımlarını görüyoruz.Bir sosyalist çerçeve teşekkül etmek üzere.Hepimiz de iş güç sahibiyiz.Çevremizde iyi isim bırakmış insanlarız.Yönetici Kadro İstanbul'da Partinin Çerçek adlı yevmi gazetesini çıkarıyor,bunun Samsun muhabiri de benim.Büyük bir iddiada bulunmayalım ama,o güne göre elde edilen sonuçlar ümit verici.Yavaş yavaş birikim oluyor.Halk Partisi'nden de pek yadırganmıyoruz.Hatta yöneticileriyle yakın dostluklarımız var.Seçimler oldu.Seçimlere girilmedi.Fakat dışarıdan,organımızla,seçim değerlendirmelerini de yapıyoruz.

Esat Âdil,babacan tabiatlı,kibir ve azametten uzak,gençlikle çabuk bütünleşebilen itimat telkin edebilen ve çevresine kesin olarak hakim olabilen bir tip.Çayet bonkör,evi hepimize açık.Yani bizi sağlam adımlarla bu adamın peşinde yürüyebileceğimize kaniyiz.Esas istihbaratımıza göre,T.K.P.'nin de

muvafakatı alınmış. Bir intikal devresinin çalışmaları yapılacak kanısındayız. Derken Şefik Hüsnü'nün başkanlığında Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi diye bir parti daha beyannamesini Hükûmete verdi. Şaşırarak kaldık. Şefik Hüsnü, o zamanki ismiyle, rakipsiz lider vasfı ile ortaya çıktı. Âdeta bizim partiyi protesto ediyormuş havasını ortaya attı. Biz ise, Samsun'da, eskiden beri dâvâya çalışmış, hapis olmuş, işçi liderlerinin yardımlarıyla çalışıp birikim yapacağız diyorduk. Bu kişiler, bu ismi ve bu partiyi duydukları zaman, özür dileyerek bizden ayrıldılar. Kurulan bu ikinci parti, basında inceleneceği gibi bizim partinin de aleyhinde bayrak açtı. Samsun Şubesi'nde müstakil olarak düşündük, taşındık ne yapacağız diye. Hüsamettin, Mustafa Börklüce, Cahit, Fehmi Yazacı ve diğerlerinin bulunduğu merkez kurulu T.K.P.'ye karşı çıkarılarsa, mücadeleyi kabul edeceklerse biz de kabuledecekmiyiz? Bu soruyu cevaplandırmak için bir oturum yaptık. Bu oturumda, bilhassa ben, şöyle bir tezle ortaya çıktım. Ben kendi hesabıma amelde kusur eden, fakat menhiyatından kaçan bir Muhammedî gibi Marksist'im. Eylemlerimde beceriksizliğimi biliyorum. Bir de bilâhale bir fraksiyon yaratıp işçi davasına zarar verme durumuna kendimi sokmam. Bu adamlar, bu mücadeleleriyle, işçi davasını yozlaştıracaklardır. Ben bu yozlaştırmaya âlet olmam. Siz de sevdiğim arkadaşlar olarak, benim önerimi kabul ederseniz, bir deklerasyonla, Merkez'e hiç danışmadan Samsun Sosyalist Parti Şubesi'ni feshedelim. Deklerasyonu da müsaade ederseniz ben hazırlıyayım. Hem Merkeze, hem basına gönderelim, dedim.

Uzun tartışmadan sonra, ittifakla benim önerim kabul edildi. Genel Merkeze yazdığımız deklerasyon metnini aynen ve kesin olarak ifade edemeyeceğim. Deklerasyon metninin aşağı yukarı ifadesi şu şekilde idi: T.S.E.K. Partisi'nin Türkiye Sosyalist Partisi'nden sonra ortaya çıkması, ve Türkiye Sosyalist Parti'sini hedef alması gayet yanlış ve işçi dâvâsına zararlı bir harekettir. Biz bunu böyle görüyoruz. Ancak bugünkü şartlarda, Türk işçisinin bölünmesini hazırlıyacak olan bu iki partinin mevcudiyetini de bunun kadar sakıncalı görmekteyiz. Bu nedenle T.S.E.K. partisinin yanlış tutumuna rağmen, Samsun Türkiye Sosyalist Partisi Şubesi'ni, Türk işçisinin davasına olan inancımız yüzünden T.S.E.K. Partisinin lehine feshediyoruz.

Bunun peşinden ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Hükûmet her iki partiyi de târumar etti. Tabelalarının saçlarıyla polis karakollarında soba borusu yaptılar. O zamanlar Dahiliye Vekili olan Şükrü Sökmen Süer, bu partilerin kapatılmasının nedenlerini anlatırken, -İttihadçılardan birinin oğlu olan - Hürriyet Erşin Türk'den "azılı komünist" diye bahsetmiş ve beyanatta bulunmuştu. Erşin Türk mahkeme süresine kadar İstanbul'da hapiste kaldı. Ondaki başka Samsun Şubesi'nden kimseyi tahkikata almadılar."

Türkiye Sosyalist Partisi Merkez Kurucularından Behçet Atılğan'ın verdiği nota göre:

Harp sonununun (İkinci Cihan Savaşı) demokrasi cephesinin zaferiyle neticelenmesi, bu arada Türkiye'nin de faşist metodlardan ayrılarak, şekli manada da olsa, demokratik bir harekete geçilme zorunluğu ve San Fransisko Birleşik Milletlerin doğuşu sebebiyle Fehmi Yazıcı ve ben, Cami bey ile ilk teması kurduk. Ve bir Parti'nin doğuşu meselesini ele alan konuşmalar yaptık. Cami bey burjuva demokratik bir Parti'nin kuruluşu ve antifaşist kanunların ilgasından sonra, sol partilere meydan verilmesi fikrini ileri sürdü. Bunu Zekeriya ve Sabiha Sertel'lere ve daha sonra Mareşal Çakmak'a ve illegal sol fikirlilere açtı. Sabiha Sertel bu görüşe yanaştı; Zekeriya Sertel yanaşmadı. Zirâ, Zekeriya Sertel -Bayar gurubüne anlaştığı için- böyle demokratik bir Parti'nin kurulmasına taraftar olmadı. Bayar ve hempalarının yolundan gitti. Fürûnûş dergisini çıkardı. Abidin Nesimi tarafından hazırlanan Parti tüzük ve Programını, Behçet Atılğan, Fehmi Yazıcı, Cami Baykurt (Cami bey programı çok ilerici buldu) burjuva demokratik bir programın olmasını ~~sagladılar~~ hazırladı. Her iki program da Zekeriya'lara sunuldu, iletildi. Şefik Hüsnü ve Esat Âdil'le ayrı ayrı temasa geçildi. Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi tüzüğü taslak halinde her ikisine sunuldu. Esat Âdil Müstecaplıoğlu kendisi bir program hazırladığını (Ovenist Sosyal Demokrat Program)ını oluşturduğunu söyledi. Ve kendi tarafından hazırlanmış olan bu programı ileri sürdü.

Biz ise bütün gurupların müstereken bir Parti çatışı altında toplanması tezini ileri sürdük ve savunduk. Şefik Hüsnü Değmer bu tezi kabul etti. Hatta, kendisi görünmese bile olabileceğini ileri sürdü. Esat Âdil, diğer gurupların birleşmesini arzu etmedi. Megalomaniye kapılıyordu. Onun gurubunda, yakın arkadaşı Sabahattin Âli vardı. Esat Âdil, onun etkisi altında kaldı. Esat Âdil, gerek şahsî ve gerekse dış etkenler neticesi bu birleşme teşebbüsüne karşı çıktı.

Şefik Hüsnü evvela birleşme istiyordu. Sonra kendi gurubunun etkisi altında birleşmeden vazgeçti. Türkiye Sosyalist Partisi'nin kuruluşuna, Şefik Hüsnü taraftar olmadı ve kısa bir zamanda, kendisi Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'ni kurdu. Yıl 1946.

Rağıp Ervardar'ın yayınlanmamış olan Belgesel Anılarından:

"İkinci Cihan Savaşı'ndan sonra faşizm dünya çapında yıkılmış ve tarihin en vahşi dramı kapanmıştı. Tarihin iktisadî şartlarına uymak ve akmak için sosyalizm'e doğru kuvvetli akımlar başlamıştı. Yunanistan, Fransa, İtalya ve Büyük Çin'de hareketler görülmüyordu. Dünya ölçüsündeki bu olayları okuyan şüurlü işçiler ve kültürlü gençlerle, tanıdığımız samimî arkadaşlar arasında bazı dertleşme ve konuşmalar başlamıştı. Bunları bir yoluna koymak ve bütün Türkiye'yi halkına duyurmak azmiyle, 1946 senesinin Nisan ayında birçok arkadaşlarında yardımıyla Türkiye çapında bir parti kurmak ihtiyacını duyduk. Bunun üzerine Çemberlişaş civarında kiralanmış bir bina içinde, o günkü toplum yasasına uyularak ve (Sosyalist) tanınan (Doktor Şefik Hüsnü Değmer)in başkanlığında (Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi)ni kurduk. Dört arkadaş asil, dört arkadaş ta yedek olmak üzere sekiz arkadaş bir arada toplanarak ödev taksimi yaptık. Bana Sendika Şefliği verilmişti. Diğer arkadaşlar da yapabilecekleri mesuliyetli ödevleri kabul ederek ~~zürre~~ işe başladık. Bize yardımcı olarak ve Ferit Kalmuk arkadaşın matbaasında ve mesuliyeti altında bir de Sendika gazetesi yayım yapıyordu. Bir taraftan, Partide işçiler yararına alınan kararlar, diğer taraftan gazetenin yaptığı faydalı yayım az zamanda birçok illerde Parti şubeleri ve gayri siyasî sendika birlikleri hızla açılıyor ve harekete geçiliyordu. Emekçi kitlelerin bu suretle bize doğru akışları sempati ve akışları çoğaldıkça, iktidar partisi de o derece endişeleniyordu. Emekçi sınıfının oydarını kaybetme telâşına kapılmıştı. Uyanış akımını durdurma çareleri arıyordu.

Marşal adına verdikleri bir yardım planı ileri sürülmüştü. O zaman Başvekil bulunan Recep Peker, yardımı almak için memlekette komünist bir hareketin varlığını ortaya koymak lâzım geldiğine inanıyordu. Böyle bir hareket ise Türkiye'de henüz yoktu. Olsa bile pek azdı ve en ufak teşkilâta bile sahip değildi. Buna rağmen, olmıyan bir şeyi yaratmak iktidar için mutlaka lâzımdı. Aksi takdirde kendilerine de yarayan yardım fırsatını kaçırabilirlerdi. İlk akıllarına gelen ve kendi çıkarlarına engel gördükleri Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'ni kapatmaya karar vermek oldu. Esasen sosyalist oluşu da onları ürktüyordu. Halbuki İkinci Cihan Savaşı sonunda her milletin, düşünce ve kanaatlerine uygun siyasî parti kurmak hakkı Dünyaca kabul edilmiş başlıca prensiplendendi. Böyle olduğu halde ve bizde bu prensiplere uygun olarak Parti kurduğumuz halde herşey çığnenmiş, ve Parti kapatılmıştı. Sözde her medenî ülke de olduğu gibi, bizde de demokrasi kurulmuştu. Bütün bu zahirî iddialara rağmen, 15.12.1946 günü Parti binasını kapattılar; tabelayı indirdiler, dosya defterlerini alarak tetkik için Müdüriyete götürdüler. Bu işler Pazar günü yapılmış, bina mühürlenmiş, kurucu üyeler ve şüpheli kimselerden ortada olanlar tutulup müdüriyete götürülmüştü. Pazar akşamı da evlere baskınlar yapılarak tevkifler başladı. Pazartesi günü erkenden hergünkü gibi çalıştığım müesseseye gelmişim. Çalıştığım müessese Parti binasına pek yakın olduğu için hemen haberim oldu,

gittim ve kapının önünde nöbet bekleyen resmî bir memur gördüm. Beni de tevkif etmek için eve gelmişler, çalıştığım yeri öğrenmişler, gelip beni çalıştığım yerden aldılar. Müdüriyette Partili Partisiz yüzlerce insan tevkif edilmişti.

gazetelerde büyük manşetlerle yayın yapılıyor ve kapatılan partinin sun'f, tertipli, ve hayalî fenalıkları ortaya dökülüyordu. Bir çok iftira ve isnatlarla propaganda ve reklamlar yapıldı.

Esasen sıkı yönetim devam ediyordu. Tehlikeli gösterilen Parti böylece kapatılmıştı.

Müdüriyette iki ay hücrede kaldıktan sonra, Askerî Sorğu Hakimi karşısına çıkarıldık. Müdüriyet binasının dördüncü katında bulunan ~~odada~~, Askerî Sorğu Hakimi Kâzım Öç bizi sorguya çekti. İlk soruşu Sabahattin Âli'nin Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'ndeki durumu idi. Sabahattin Âli'nin Partide hiçbir resmî sıfatı yoktur, dedim; kendisini Partiye iki defa gelişinde tanıdım; yazdığı hikâyelerden ziyaben tanırım; diye devam ettim. Partiye gelişinin sebebini de şöyle açıkladım: Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'ne gelişinin sebebi, o zamanlarda bizden başka ikinci bir Parti vardı. Bu Esat Âdil Müstecaplı'nın kurduğu Türkiye Sosyalist Partisi idi. Türkiye Sosyalist Partisi ile birleştirilerek tek bir parti halinde bulunmamızı temin etmek için gelmişti. Bu konu tahakkuk etmeden kapatıldık. Cevabımız bu olmuştu.

Hücre komşum, Fatih İlçesi Sekreteri Mustafa ~~Ah~~avî idi.

İsnad edilen me~~y~~hum Komünist Partisi'nin Vilâyet Komitesi teşkilâtını kabul etmemi istiyorlardı.

Aradan tam yüzyedi gün geçtikten sonra hücreden çıkarıldım. Ve arkadaşlarımın bulunduğu odaya alındım. Sözde suçlu gördükleri elli küsür bizleri, Sıkı-Yönetim Mahkemesi olan Harbiye Kışlası'na gönderdiler. İçimizde bizim Partililerden başka Türkiye Sosyalist Partisi lideri Esat Âdil Müstecaplı ve kurucuları da vardı

~~GEÇMİŞTE KABROCU AYBARTLARIN, BÖRANLARIN
MACERALARI~~

MİLLİ BİRLİK ve MARXİST PROFESÖRLER

15 Mart 1947

«13 senelik mecburî bir sükûttan sonra tekrar intişar etmekte» olduğunu yazan onbeş günlük Millî Birlik gazetesi 15 Mart 1947 tarihli sayısında «gençliği marxist hocaların elinden kurtarmak gerektiği» ni iddia ediyor ve profesör, doçent ve asistanlardan bazı isimler sıralıyordu :

«Sadrettin Celâl Antel; mütareke yıllarında yayınlanan komünist Aydınlık mecmuasının muharrirlerindedir. Komünist propagandası yapmaktan iki yıl hapse mahkûm olmuştur. Halen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Pedagoji Profesörüdür.

Şevket Aziz Kansu - Aydınlık mecmuası muharrirlerindedir. «İnsanlığa Doğru» isimli makalesiyle millî ve mukaddes duyguları inkâr etmiştir. Halen Ankara Üniversitesi rektörüdür.

Abdülbaki Gölpınarlı - Komünist «ilerici Gençlik» teşkilatı ile ilgisinden dolayı sıkıyönetim mahkemesince altı ay hapse mahkûm edilmiştir. Şimdi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars edebiyatı doçentidir.

Enver Esenkova - Derste Türkçeden Fransızcaya çevrilecek başka cümle kalmamış gibi Orak Çekicin «Dünya işçileri birleşiniz» manasına geldiğinden bahsetmiş ve bu neticenin ergeç tahakkuk edeceği kehanetini ihsas etmiştir. Kendisi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yabancı diller okulunda Fransızca lektörüdür.

Hasan Tanrıkuş - Komünist propagandası yaptığı için kapatılan «Gün» dergisinin yazı işlerini fiilen idare etmekteydi. Doğan Ruşenay imzası ile ideolojisini müdafaa eden, muhtelif yazılar yazmıştır. Halen Edebiyat fakültesinde sosyoloji asistanıdır.

Bunlara Ankara Üniversitesinin Marxist Yurt ve Dünya, Adımlar Dergilerini çıkaran: Zira Niyazi Berkesler, Meliha Berkesler, Adnan Cemgiller, Pertev Naili Boratavlar vs. gibi profesör ve doçentlerini de katmak kabildir.»

27

1946

GÜN DERGİSİ'NE GÖRE BÜYÜK DEMOKRATLAR

Gün «Haftalık Kültür ve Aktüalite Dergisi» idi.

Müessisi: Esat Âdil Müstecaplıoğlu. İmtiyaz sahibi ve Mesul Müdürü: Hasan Tanrı Kut. Dergi cumartesi günleri çıkıyordu. Daha sonra çarşambaları çıkmaya başlar.

Adresi ve basıldığı yer: «Gün» Çağaloğlu Arkadaş Matbaası İstanbul.

Abone: Yıllığı, 600; Altı aylığı, 300; Üç aylığı, 150 kuruş.

1946 da yayınlanan ve Esat Âdil tarafından çıkarılan Gün Dergisinde, Esat Âdil (Müstecabi) dan başka, Rasih Nuri İleri, Sabahattin Ali, Hasan Tanrı Kut, K. Şiril, Doğan Ruşen Ay, Orhan Kemal, Aziz Nesin, Karl Benner imzaları göze çarpmaktadır. Ahmet Fedai, Sabri Soran, Kâmil Bozdađ, A. İ. Beterođlu, Ali Karasu, Mustafa Yahya, A. Turgut Etingü imzaları da şiirlerin altında yer almaktadır. Karikatürler M. Uykusuz'un. Portreler: Haşmet Akal'ın.

Gün Dergisi «Büyük Demokratlar» rübriği altında Atatürk'ten ve Jores'ten bahsetmektedir - ki bir fikir edinmek için, bu iki yazıyı aktarıyoruz :

BÜYÜK DEMOKRATLAR ATATÜRK

«Milli tarihimizin seyrini iyiden iyiye takip ve tetkik etmiş olanlar, Atatürk'ün ihtilâlcı ve demokrat şahsiyetinin yarattığı Cumhuriyet Devrinin diğer hiç bir devirle ölçülemeyecek kadar ileri ve halkçı olduğunu asla inkâr edemezler. O BÜYÜK İDEALİST Türk Milletinin kalkınması ve Türk demokrasisinin gelişmesi yolunda insan kudretinin yapabileceği her şeyi yapmıştır.

Tanzimat ve Meşrutiyet'in oportünist karakteriyle Atatürk devrinin ihtilâlcı, köklü ve samimi vasıfları arasındaki farklar o kadar büyük ve keskindir ki bunu gelecek nesiller bizden çok daha iyi kavrayacaklardır.

Şarkın iskolastik ve mistik zincirlerini kırarak Türk cemiyetini garp medeniyetinin dinamik bir unsuru haline koyan, devamlı bir değişme ve gelişme zaruretini İNKİLÂPÇİ metodile ortaya atan ve bunu bütün hayatınca tahakkuk ettiren Atatürk hiç şüphe yok ki herşeyden önce DÜNYANIN EN BÜYÜK DEMOKRATLARINDAN BİRİ.

Onda, ideallerinin başarılmasında birçok şeyleri eksik bırakmış olan sadece ömrünün kısalığıdır. Fakat ömrü hudutsuz olan Türk Milleti bu eksiklikleri tamamlamak azmini asla elden bırakmayacak, kendisine koskoca bir Cumhuriyet emanet edilmiş olan gençlik ise, bunu bir namus borcu bilecektir.

Atatürk'ün hürriyet mefhumuna karşı duygusunu ve aşkını şu söz-

lerile ispat etmek daima mümkündür: «HÜRRIYETTEN DOĞACAK TEHLİKE VE ZARAR, HÜRRIYETSİZLİKTEN GELECEK TEHLİKE VE ZARARLARDAN YÜZ MİSLİ BÜYÜKTE OLSA YİNE BİRİNCİSİ TERCİH EDİLMELİDİR.»

BÜYÜK DEMOKRATLAR JORES

Jean Jaures — 1859 - 1914

Fransa'nın Kast kasabasında küçük bir burjuva ailesi arasında doğan Jores iyi bir tahsil yaptı. Latince ile hazırladığı bir tezini Alman sosyalizminin köklerini araştırmaya tahsis etti. İlk defa 26 yaşında mebus seçilen Jores parlamentoda Sol'lara iltihak etti. Henüz demokrat, cumhuriyetçi, ruhani sınıf aleyhtarı idi. Fakat siyasi ve natuk olan dehası için sosyalizm kudretli ve teshir edici bir kaynak olmakta gecikmedi. İkinci seçimde kazanamayınca Tuluз Üniversitesiindeki kürsüsünün başına geçti. Jores bu şehirde iken kati surette sosyalizme katıldı ve onu hakkı ile benimsedi.

Sosyalist Jores bundan sonra bütün gayretlerini işçi sınıfının hizmetine hasretti. 1893'de parlamentoya sosyalist olarak girdi. O Fransa'nın en büyük hatiplerindendi. Sosyalistliğini ısrarla iftiharla ilân ettiği nutuklarıyla derin bir şöhret kazandı. Bütün haklı davaların avukatı olan Jores mâsum Dreyfus lehine EMİL ZOLA ile birlikte kahramanca mücadeleye girişti.

Jores parçalanmakta olan sosyalist partisinin ittihadını temin ederek Fransız sosyalizminin şefi oldu. Jores barış uğrunda elinden gelen herşeyi yaptı; ve bu uğurda hayatını da verdi. 1914 Cihan Harbi kundakçılarının öldürttüğü Jores'in cesedi harpten sonra PANTEON milli mabedine naklolundu. Tarihçi Emil Ludvik 14 Temmuz adlı eserinde ancak Jores'in harbi önleyebilecek yegâne adam olduğunu yazıyor.

Mebus, mücahit, feylesof olan Jores aynı zamanda büyük bir muharrir ve gazeteci idi. 1903'te Hümanite gazetesini kurdu.

Jores'in doktrini idealizmin kudretli bir ilhamı altında başka bir hüviyet arzeder. O **realiteyi anlamak ve ideale varmak** istiyordu.

Jores demokrasiye derin bir surette bağlıydı. Sosyalist bakışla cihanın iktisadi demokrasiye yol aldığını görüyordu.

Jores vatan sevgisinden mülhem bir enternasyonalistti. En hararetli nutuklarından birinde: Vatanımı sevmeksizin nasıl iyi bir beynelmilelci olunabileceğine akıl erdiremediğini söylüyor ve proleteryanın vatani olmadığını iddia edenlere karşı: **Demokrasi ve millet her türlü yüksek varlıkların esas şartları olarak kalır** diyordu.

29

16 Ekim 1946

MAREŞAL ÇAKMAK
ve
DEMOKRATİK HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

de yer alanlar

Mareşal Fevzi Çakmak, belli bir aşamada, sosyalist çizgiye doğru yönelmiş; eski okul arkadaşı Cami Baykurt'u sağdan gelen saldırılar karşısında savunmuş; ve, demokratik hak ve özgürlükler için mücadele etmiştir.

Sendika gazetesi, 19 Ekim 1946 tarihli 8 inci sayısında, **İnsan Hakları Müdafaa Cemiyeti** hakkında, kısa bir haber yayınlamıştı :

Dikkat... Dikkat.

Demokrasimizin gelişmesine yardımcı olacak yeni teşekkül **İnsan Hakları Müdafaa Cemiyeti**, başta Mareşal Çakmak, Cami Baykurt, Zekeriya Sertel, Tevfik Rüştü Aras ve Kenan Öner ve arkadaşları olduğu halde, memleketin demokrat unsurları tarafından, **İnsan Hakları Müdafaa Cemiyeti** adıyla gayr-i resmi bir teşekkül kurulmuştur.

İnsan Haklarını Müdafaa Cemiyeti, Rosvelt'in 4 hürriyet prensipini programına esas olarak almıştır.

Cemiyet, Anayasamızın bu husustaki özel maddesine dayanarak fertlerin ve toplulukların kanunsuz muamelelere karşı haklarını koruyacak ve bu meyanda herhangi bir sebeple hüküm giymemiş veya giymiş olarak mevkuf bulunanlara karşı yapılacak kanunsuz muamelelere ve tazyiklere mani olabilecektir.

Hakiki demokrasinin memleketimizde gelişebilmesi bakımından bu cemiyet'in önemli bir rol oynayacağına şüphe yoktur.

Sendika gazeteniz işçi arkadaşların bu cemiyeti desteklemelerini ve bununla aynı zamanda Ankara'da kurulmuş resmi bir teşekkül olan ve ismine de benzeyen **İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Koruma Cemiyeti** ile karıştırmamalarını ehemmiyetle açıklar.» (s. 4 sütun 1)

..

Sendika'nın, 26 Ekim 1946 tarihli dokuzuncu sayısında şu başlık göze çarpıyor : **İnsan Haklarını Koruma Cemiyetine Karşı Faşistler Ateş Püskürüyor.**

Yazıyı aktaralım :

«Sayın Mareşalımız Fevzi Çakmağın, **İnsan Haklarını Koruma Cemiyeti** adile bir Cemiyet kurduğunu geçen sayımızda haber vermiştik. Mareşalın bu hayırlı teşebbüsü burjuva gazeteleri tarafından büyük bir provakasyonla karşılanmıştır. Bilhassa, **Cemiyetin**, kapılarını faşist-

524

lere kapamış olması, kıdemli faşistlere ateş püskürtmektedir. Bu arada en fazla gayrete gelen bazı gazeteler her şeyden evvel, Cemiyet neden faşistleri içine almıyor diye tahrik edici yazılarla sütunlar doldurmaktadır ve bu Cemiyet'e gizli maksatlar atfetmektedirler.

İnsan haklarını korumak için kurulan bir Cemiyetin faşistleri memnun etmemesi gayet tabiidir. Zira faşizm insan haklarının inkârını esas olarak alan ve bugün artık her bakımdan iflâs etmiş, ölmüş ve külleri havaya savrulmuş olan, meşum bir idare sistemi idi. Bunun taraftarları kendilerinin inkâr ettiği hakların korunması yolunda atılacak her adımı gevşeklemeyi vazife sayarlar. Fakat, Mareşalimizin kendisine çelme takmak isteyen bu ayakları metin adımlarıyla kırıp geçeceğine inanmayan tek bir insan tasavvur edilemez. İşçi sınıfı bu İNSANCA teşebbüsle büyük bir hümanist mevkiine yükselmiş olan Mareşal'a, vatanımızın Kurtuluş Mücadelesinde kazandığı büyük ve şerefli başarılar derecesinde yeni muaffakiyetler temenni eder.» (s. 1, 3)

25 Temmuz 1946 tarihli Gerçek'te «memlekette hak ve hürriyet mefhumlarının canlı timsali olan Türkiye Mareşali Fevzi Çakmak»ın şu satırları göze çarpmaktadır :

«Yapılan cebir ve tazyikler, milletin hak yolundaki mücadelesinden vatandaşları ayıramaz. Millet bu haklarını er veya geç almak imkânını bulacaktır. Çok daha meşru olmayan yollarla halka tazyikler yapılabilir. Fakat buna cüret edenler, bu millete hesap vereceklerdir. Ben bu milletle İstiklâl Mücadelesi yapmış bir insanım. Milletin varlık ve istiklâl azmine engel olanların daima hüsrana UĞRADIKLARINI gördüm.»

Aynı sayıda: Mehmet Ali Aybar, Hasan Âli Yücel hakkındaki düşünceleri de öğrenmiş bulunuyoruz.

«İnsanoğlu tuhaf oluyor. Kim derdi gün gelsin de Mehmet Ali Aybar, Ahmet Emin Yalman aleyhinde bulunsun. Yabancı dergilerden biri Ahmet Emin için bir yazı yazmış. Bunda Yalmanı Atatürk'ü iktidara geçirenler arasında gösteriyormuş.

Tabii gülünç bir şey. Aybar gazetesinde bunu müstehziyane ele alarak Yalman'a ilk darbeyi vuruyor.

Bu işte Ahmet Emin'e ne dense az. Fakat Mehmet Ali Aybar bu hücum kafilesinin en önünde değil, belki en sonunda gitmesi icap eden bir adam.

O Mehmet Ali ki Vatanda yazısını neşrettirmek için can atardı. Yalman'ın fikirlerine mal bulmuş mağribi gibi sarılır, bunları tekrarlamaktan zevk duyardı.

Geçen yıl 4 aralık milli şahlanışında Ahmet Emin şaşkına dönmüştü. Eski dostlarını açıktan müdafaaya cesaret edemiyerek gençliği okşar gibi davranıp sureti haktan görünmüş ve yapılan hareketin milli serveti tahrip bakımından iyi olmadığını söylemişti. Aynı fikir bir gün sonra Aybar'ın makalesine sermaye teşkil etmişti.

Fikir velinimetine yaptığı bu ve sonra muhtelif vesilelerle devam eden hücum karşısında Yalman ona «Sen de mi Brütüs?» derse elbette haklıdır.

Hem işittiğimize göre Aybar'ın Yalman'a düşmanlığı şuradan ileri geliyormuş. Yalman onun bir iki makalesini basmamış.

Sebeup, fikirlerinin fazlaca sola kaçmasıymış. Yalman bunları basaydım Tan'ın akibetine Vatan da uğrardı diyormuş.

Mehmet Ali'nin sosyalist olduğunu işitirdik, zaten bunu derslerinde iftiharla ilân eder dururmuş. Ama aşırı derecede olduğunu sanmıyorduk. Bunun doğruluğunu, yani temayülündeki ifrata Hür'ün sayılarını karıştıran herkes, basireti bağlı değilse, muhakkak raslar.

Doçentlik Peşinde

Son yıllarda durup dururken bu ifrata da nerden düştü diye merak etmeyin. Malûm ya üstat, askerlik ödevini yaparken siyasî yazılar yazdığı için Üniversiteden tard edilen eski bir doçenttir. Mevkiini tekrar elde edemeyince fikirlerindeki azgınlık büsbütün artmıştır. Yaptığı bütün müracaatlar boşa çıkınca Markopaşa'ya baş vurmadan başka çare bulamamış. Şimdi hep ona gidip dert yanıyormuş. Geçen gün idarehaneden çıkarken görmüşler. Bu da fayda vermezse Birleşmiş Milletler Kuruluna şikâyet edeceği rivayet ediliyor.»

Hasan Âli'nin «mantık»ı

Son hadiseler dolayısı ile eski bir Millî Eğitim Bakanından bahsedilir oldu. Bundan Hasan-Âli Yücel alınarak ikide birde bu eski Millî Eğitim Bakanı ben miyim? diye sorup duruyor. Bir köy enstitüsünde komünist ocağı ele geçirilmiş, ele başılar adâlete tevdi edilmiş, Köy enstitüleri müşarünileyhin devri ikbâllerinde kurulduğuna ve kendilerinden sonra gelen sayın Sirer de henüz sabık yahut esbak vasfını taşımadığına göre bu eski Millî Eğitim Bakanının kim olduğunu apâşikâr meydanda. Alın size bir kıyas daha: Sökmensüer meclisteki demecinde yurt ve dünyacıların komünist olduğunu söyledi. Bu dergi Yücel devrinde bol miktarda alınarak okullara dağıtılmıştı... (1) Yoksa külliyetlice mecmua almak himaye sayılmaz mı?»

*

BİR YALANLAMA

Hür 1947 de yayınlanan «haftalık siyasi gazete» idi. Sahibi ve Neşriyat Müdürü: Mehmet Ali Aybar. Gazetenin şiarı şu: «Fikri Hür, İrfanı Hür, Vicdanı Hür».

Bu gazetenin 22 Şubat 1947 tarihli dördüncü sayısında, Behice Boran ve Adnan Cemgil imzalarıyla bir yalanlama yayınlanmıştı. «Yurt ve Dünya'cılarının Ulus'a Cevabı» başlığını taşıyan yazıyı olduğu gibi aktaracağız:

Çerçeve içinde şu satırlar yer alıyor:

«İçişleri Bakanının 29.1.1947 tarihinde Büyük Millet Meclisinde verdiği beyanatta Yurt ve Dünya ve Adımlar dergilerinin de adı geçmesi üzerine Ankarada Ulus gazetesine ve İstanbul gazetelerinden de beşine noterlik vasıtasıyla bir açıklama göndermiştik: Ulus gazetesi, açıklamayı olduğu gibi yayınlamakla iktifa edemediğinden altına tahriflerle dolu bir «cevap» ekledi: Matbuat kanununa dayanarak, bu yazı dolayısıyla gönderdiğimiz ikinci bir açıklamayı Ulus gazetesi bu defa hiç basmadı: Ankara savcılığına müracaatımız üzerine de yazımızdan ancak bir kaç cümleyi neşretti: Matbuat kanununun sağladığı, vatan-daşın kendi hakkındaki neşriyata cevap vermek hakkını bile gazeteler artık istedikleri gibi kullandıkları için, dergilerimiz etrafında yaratılan bulanık havanın aydınlatılması maksadiyle gönderdiğimiz yazının neşrini ancak Hür gazetenizden bekliyoruz:»

(1) Altını biz çizdik. (KATKI)

«Ulus gazetesinin hakkımızdaki yazısı baştan aşağı tahriflerle doludur. Bir kaç misali: Ulus gazetesine göre İçişleri Bakanının verdiği «vesikalarda Yurt ve Dünya ve Adımlar dergilerinin isimleri geçmektedir»: Dergilerimizden «faydalandığını yazan bizzat Şefik Hüsnü»dür; ve yine dergilerimize «bizzat yazı yazdığını Şefik Hüsnü» söylemiş ve dergilerimizin «komünist partisinin bir neşir organı olduğunu ifade etmiştir». Ulus gazetesinin bütün bu iddiaları düpe düz uydurmadır. Dr. Şefik Hüsnü'ye ait vesikalar olarak ileri sürülen yazıların hiç birinde dergilerimizin adı geçmemektedir, kendisinin dergilerimizden faydalandığı, onlara bizzat yazı yazdığı, partisinin organları olduğu ifadeleri aslâ yoktur. Dergilerimizin adını kullanan İçişleri Bakanının kendisi olmuştur. Bunlar, Meclisteki beyanatı bir daha okuyarak kolayca tahkik edilebilecek noktalardır.

Birinci açıklamamızda dergilerimizle ilgili olarak ileri sürülen vesikalara istinaden çıkarılan hükümlerde açık bir tenakuz olduğunu belirtmiştik. Ulus gazetesi böyle bir tenakuzun mevcut olmadığını isbata gayret ediyor. Çok mühim olan bu noktanın umumî efkâr önünde iyice aydınlanması maksadıyla İçişleri Bakanının beyanatından, Ulus gazetesinde çıkan şu kısımları aynen alıyoruz:

«Çok önemli bir vesika :

(1945'e ait)

«Partinin iç taktiği Türkiyenin bir Sovyet Cumhuriyeti olmasına yarıyacak en kesin şartları bütün açıklığı ve çıplaklığı ile mevzuu bahis etmekten çekinmez. Çünkü bu istediğimiz bir şeydir ve bunu kendi aramızda böylece konuşup bilmeliyiz. Fakat etrafımızdaki henüz iyice olmamış unsurları ve cahil halk yığınlarını ürkütmemek için onlara daha başka türlü ve sureti haktan görünerek konuşmamız ve politika yapmamız zarureti doğar ki, bu partinin dış taktiği meselelerinden ibarettir.»

Bu vesikayı okuduktan sonra İçişleri Bakanı bundan bir takım neticeler çıkararak şu izahatı veriyor:

«Demokrasi hareketi başlamadan önce komünist partisince kararlaştırılan ve teşkilâtına tamim edilen bu hareket tarzına uygun olarak baş lider Şefik Hüsnü bizzat ve bilfiil harekete geçmiş ve memlekette bir muhalefet havası yaratmak ve umumî efkârı bulandırıp hükümet aleyhine teşvik ve teşci etmek için Ankara'da çıkan Yurt ve Dünya ve Adımlar gibi komünist dergilerden... faydalanmıştır.»

Böylece komünist partisinin dergilerimizden faydalandığı faraziyesinin zamanını bizzat İçişleri Bakanı tesbit etmiş bulunmaktadır. Komünist partisinin kararını ihtiva eden vesika 1945 tarihini taşıdığına ve

Şefik Hüsnü'nün bu karar üzerine harekete geçtiği söylendiğine göre, dergilerimizden «faydalanmış olma» keyfiyeti ancak 1945 yılında ve daha sonra mümkün olabilirdi. Böylece 1944 Nisanında neşriyatını tatil etmiş bulunan dergilerimizden komünist partisinin faydalanmış olduğu iddiası tamamiyle suya düşmektedir.

Yukarıdaki izahından sonra Bakan, dergilerimizden faydalandığı iddiasına delil vermiş olmak için Nisan 1945 tarihini taşıyan bir rapordan alındığı kaydıyla şu satırları okuyor: «Ankara'da çıkan marxist iki mecmuaya muntazaman rehberlik ettik. Muvaffak gördüğümüz yazıların geçmesine dikkat ettik.»

Delil olarak ileri sürülen bu sözler de iddiadaki tenakuzu derinleştirmekten başka bir şeye yaramamaktadır. Zira bu rapor Nisan 1945 tarihini taşıdığına ve daha önce adı geçen karar da 1945 tarihli olduğuna göre, bu karar, ancak Nisan 1945 ten önce alınmış olabilir. Böyle olunca, rapordaki «rehberlik ettik» ifadesinin mazideki bir faaliyete ait olduğunu kabul etsek bile, bu faaliyet ancak 1945'in başıyla aynı yılın Nisan ayı arasında vaki olmuş bulunabilir. Daha önceki yıllara ait olamaz. Mart 1944'ten sonra çıkmamış bulunan dergilerimize aslâ teşmil edilemez.

Açıkladığımız bu tenakuz tevil dahi edilemeyecek kadar sarih ve katî olduğu içindir ki, Ulus gazetesi 15.11.47 tarihli sayısında neşrettiği yazısında İçişleri bakanının, dergilerimizle ilgili iddiasıyla okumuş olduğu, yukarıda iktibas ettiğimiz vesikayı tamamlamak zaruretini hissetmiş. O vesikanın aslında şöyle bir cümle daha varmış: «1942 senesi içinde faaliyetlerimiz daha ziyade legal neşriyat üzerinde toplanmıştı. Ankara'da çıkan iki marxist dergiye rehberlik ettik, ilh.»

Zavallı, Ulus gazetesi! Sıraladığı tarihleri bir türlü birbirine uyduramıyor, hep birbirine karıştırıyor. Daha önceki neşriyatında Yurt ve Dünya ile Adımların 1945'te artık çıkmadığını unutmuştu; şimdi de Adımların 1942 de mevcut olmadığını, ancak 1943 den itibaren çıkmaya başladığını unutmuş.

Hem artık iş, evvelce «önemli bir vesika» diye resmen ileri sürülüp etrafında gürültü koparılmış yazılara icap ettikçe yeni parçalar ilâve etmek şekline dökülünce, sözü uzatmak zait olur. Okuyucu kendi hükümünü kendi verir.

Ulus gazetesi bir de dergilerimizin neşriyatının «komünist dış taktiğine uygun» olduğu teranesini tutturmuş. «Üstü örtülü» neşriyatta bulunmuşmuşuz. Diğer gazetelerde de bu yollu iddialar çıktı. Şunu açıkça belirtelim ki, biz, Atatürk inkılabını hiçe sayarak orta çağı geri getirmeye çalışan her tipten softalara, müsbet ilim düşmanı zihniyete, demok-

rasi düşmanı yabancı ideolojileri koyu milliyetçilik maskesi altında memlekete sokmaya çalışanlara karşı açtığımız fikir mücadelesinden aslâ ayrılmış değiliz. Bu yoldaki fikirlerimizi dün olduğu kadar bugün de, yarın da hiç yılmadan ve gerilemeden müdafaa edeceğimizden Ulus gazetesi de, diğerleri de emin olabilirler.

Bu bahiste söylenecek daha çok sözümüz var, fakat kıymetli gazetenizin sayfalarını, Ulus gazetesinin tahriflerini teşhir ederek doldurmak istemiyoruz.

Saygılarımızla,

Behice BORAN
Adnan CEMGİL

76

«TEKDÜNYA»
VE
TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ

Birinci sayısının tarihi 10 Ekim 1947. «Şimdilik cuma ve salı günleri çıkar.» İlk sahifede, çerçeve içinde, Atatürk, İnönü ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın birarada resimleri göze çarpıyor.

Tekdünya'nın sunduğu sosyalizm, bir yandan Atatürk'ü ilham kaynağı olarak alıyor, öte yandan, Kur'an'daki kardeşlik temeline dayanmayı da unutmuyordu. Kur'an-ı Kerim'in âyetleri ölmez hakikatlerdi: İnnemel mü'minune ihvetün. Teavenu alelbirri vettakvâ. Kur'an-ı Kerim'deki âyetlerin tefsiri şöyle veriliyor: Müşterek iman sahipleri kardeşdir. Kardeş olanlar yekdiğerine mutlak surette yardım vazifesiyle mükelleftirler.

Binaenaleyh: Milli ve sosyal bağlarımızın, hiçbir kemirme ile kopmayacak derecede sağlam olması, sınıfsız, imtiyazsız sosyemizin temeli, bilcümle sosyal e'fal ve harekâtımızın tek teminatıdır.

*

Tekdünya'da eski Türk Sosyalist İşçi Partisi Genel Başkanı, ve, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Muvakkat İcra Kurulu Âzası Sabit Şevki Seren Maksat ve Gayemiz başlıklı yazısında Partisinin başlıca amacını şöyle açıklamaktadır :

«Bugün Demokrasimizi daha ileriye, daha iyiye götürmek, inkişaf ettirmek yolunda aldığımız kararların, yaptığımız hamlelerin tabii bir sonucu olarak engelsiz, zincirsiz bir basın özgürlüğü içinde vatan ve vatandaşlar hizmetinde yüklendiğimiz görev ve sorumluluğun ağırlığını müdrük olarak Cumhur Başkanımız İsmet İnönü'nün 12 Temmuz Beyannamelerinden, yekdiğerini tamamlayan nutuklarından ve irşatlarından aldığımız ilhamla Ebedî Şefimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün açtığı nurlu yolda yürümek başlıca amacımızdır.

Henüz gerçek anlamı ve mâhiyeti pek çoklarımızca lâıyık ile anlaşılamamış, hâtâlı iltibasları mücip olmuş, fakat zamanla en müthiş ve korkunç sanılan tehlikelere karşı biricik garanti ve yıkılmaz bir kal'e olduğu gerçeği hepimizi aydınlatacak (SOSYALİZM) in kendi bünyemize en uygun gelebileceğine inandığımız geniş, müteditil, yapıcı, koruyucu ve toplayıcı prensiplerine, Esas Teşkilât Kanunumuz'un ruh ve mefadına sadık kalarak yüklendiğimiz Devlet hizmetimizi bir kere daha basın alanındaki hizmetimizle tekrar sürdürmeğe karar vermiş bulunuyoruz...

İktidardaki C.H.P. Hükümetinin Prensiplerimize uygun, işçi yurtdaşların faydasına her türlü teşebbüs ve hareketlerini desteklemek bu

husustaki fikirleri yaymak, işçi yurttaşlarımızın, ıstırap ve şikâyetlerini yansıtmak istiyoruz...

Dış politikada (Yurtta sulh cihanda sulh), temel siyasetimize dayanarak (tek dünya - tek devlet - her şey insanlık için) gayelerile bütün dünyayı sarsan, bütün beşeriyeti yakıp kavuran, insan zekâ ve kabiliyetinin yarattığı bütün medeniyet eserlerini yıkan, mah'v ve harap eden ve edecek olan savaşlara, haksızlıklara, sömürüye son verilerek bu uğurda harcanan (insan) emek ve servetinin gene (insan) iyiliğine, hayrına, sağlık ve mutluluğuna, ıstıraplarının dindirilmesine ayrılmasını istiyoruz.

Bütün dünyanın yükünü omuzlarında taşıyan, çoğunluğu meydana getiren, emeklerinden başka dayanakları bulunmayan dünya işçi yığınının, dolayısıyla kafa, kol ve toprak işçisi vatandaşlarımızın acıklı durumlarıyla yakından ilgilenerek, bir an önce refah ve mutluluğa kavuşturulmaları; açlık ve sefaletin yarattığı acıların dindirilerek (insan) olarak yaşamalarının sağlanması. lüzumunun, dünya barış ve emniyetinin tek anahtarı; Devletler ve uluslar arası iş birliğinin tek garantisi olduğu gerçeğine inanıyoruz.»

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Beyannamesi

Yeni kurulmuş bu partinin bildirişinde şu satırlar okunuyor:

«Sosyalizm'in, kendi Millî bünyemize en uygun gelebileceğine inandığımız, geniş, mutedil, yapıcı, koruyucu ve toplayıcı prensiplerinin ışığı altında, vatandaşlarımızın hâl ve istikbâlini, say' ile sermaye mücadelesinde Devletle münasebetlerinde karşılıklı hak ve vazifelerin ve menfaatlerini emniyet altına almak, birini diğerine istismar ettirmek, birbirinin zıddı ve can düşmanı değil mütemmimi ve ayrılmaz birer parçası olduğunu fiilen göstermek; vatandaş için, vatandaş tarafından kurulmuş Devleti vatandaşa hâdim kılmak; çalışan ve ekseriyeti teşkil eden, emeklerinden başka, mesnetleri bulunmayan muazzam, fakat mustarip, kafa, kol ve toprak işçisi vatandaşların emeklerini kıymetlendirmek ve yaşama seviyelerini maddeten ve mânen yükseltmek, emekleri nispetinde insan olarak yaşamalarını sağlamak, sosyal adaleti tesis ve temin eylemek gayelerile, son yıllar içinde memleketimizde hakikî demokrasiye doğru ulaşmak için açılan nurlu yolda, çok partili siyasal hayatımızda, vazife ve mesuliyet yüklenmek cesaretini, (Türk Sosyalist İşçi Partisi olarak) kendimizde bulabilmıştik.

Bugünden itibaren henüz hakikî mânâsı ve mahiyeti pek çoklarımızca lâyıkiyle anlaşılmamış, hâtâlı iltibasları mucip olmuş, zamanla, en korkunç tehlikelerin yegâne garantisi, yıkılmaz kalası olduğu hakiki-

kati hepimizi aydınlatacak olan (SOSYALİZM)in ruh ve prensiplerine sadakatle inandığımız, memleketimiz için ulaşmak istediğimiz gayelerin bütün açıklık ve tafsilâtiyle ana hatlarının samimi bir ifadesi olan Programımızı ve Nizamnamemizi, bütün vatandaşların tetkik ve takdir nazarları önüne sererek (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi) adıyla, millî ve vatani vazifelerimizde devama karar vermiş bulunuyoruz.»

Programın 18. maddesi: «Mal ve mülk masuniyeti»(Her türlü emval ve emlak emniyet altında olacak. İstimlak gerekirse o andaki ahm satım değeri peşinen ödenecek.)

20. maddesi: «Asgari geçim ve yaşama hakkı» (Bir ailenin barınmasına yetecek meskeni, yaşama şartlarına uygun, lüzumu kadar ev eşyası, radyosu, otomobili v.b. olacak).

Not: «Hükümet ve mahkeme kararıyle kapatılan yedi partiden biri de Türkiye Sosyalist İşçi Partisi idi.» (1)

(1) Bk. T. Z. Tanaya, s. 1757

BÖRKLÜCE'NİN TÜRK SOSYALİSTLERİNE ÖĞÜTLERİ

Mustafa Börklüce'nin «Türk Sosyalistlerine Öğütlerim» başlıklı yazısı Gerçek'te yayınlanmıştı(1).

Gerçek: Haftalık, Sosyalist, Siyasî Gazete idi. Kurucusu ve Başmuharriri Esat Âdil Müstecâbi.

Mustafa Börklüce'nin bu yazıda ileri sürdüğü fikirler şöyle özetlenebilir:

1) Uygarlık yolunda yürüyen toplumların aşıkları konakları, memleketimiz, iç şartların yarattığı engeller yüzünden, aynı hızla geçememiş ve geri kalmıştır.

2) Görevimiz nedir? İleri memleketlerin geçirdikleri safhaları gözönünde tutmak; bundan faydalanmak; ve onların örneksiz olarak geçtikleri kavislerin ve zikzagların tıpatıp tekrarlanmaması. Boşuna oyalanmamak; iç durumumuzun gelişme zorunluluğuna göre, kestirme yoldan yürümek.

3) Belli sınıfın bilinçli elemanlarından meydana gelen Parti, temsil ettiği sınıfın çıkarlarını korur ve politikasını yürütür. Geniş halk yığınlarını kendine çekemezse Parti sayılmaz. Normal bir Parti gücünü geniş yığınlardan alır. Parti yığınların işini normal yoldan yürütürse görevini yapar. Grupçuk olarak soyut duruma düşerse, grubun elemanları birbirlerini kemirirler; gerçekler unutulur; grup iç tezatlar içinde körleşir; siyasî ihtiras yüzünden zıvanadan çıkar; sınıf bilincini kaybeder; kudurmuşçasına çevresine saldırır; iftiralar, yalanlar içinde yuvarlanır; dejenere olur, çürür. Gerçek anlaşılıp, grup - yığın tarafından - likide edilir ama, büyük zararlar meydana çıkar.

4) Sosyalist Partisinin ana çizgileri şunlardır:

a) Örgüt sistemi aşağıdan yukarıyadır; b) Demokratik merkeziyetçidir.

Parti, yığının mahdududur. Herkes, Parti içinde, sorumludur. Merkez, - Kongreden aldığı direktifleri - uygulamakla yükümlü bir icra organıdır. Parti üyeleri meseleleri incelemekte ve tartışmakta serbesttir.

Parti merkeziyetçidir; ve partide bilinçli disiplin esastır. Grupçuluk partiyi içinden yıkar ve ihanetlere yol açar.

Yazıyı aynen aktaralım:

«Parti, şüphesiz ki, cemiyetin içinden fıskıran bir organizasyondur. Fakat çeşitli partilerin meydana gelişi, sosyal ekonomik şartların yarattığı bir nefice olduğuna göre, onların kaynaklarını tesbit etmek lazımdır: İçinde yaşadığımız cemiyet tabiatın bir parçasıdır. O da tabii

atın çizdiği umumi kanunların çerçevesi içinde gelişme seyrine bağlı bir varlıktır. Çünkü, kâinatta asıl ve mutlak olan biricik hakikat, durmadan hareket ve basitten mürekkebe bir akışdır. Bu mutlak durumun karşısında, her kemmiyet ve keyfiyet nisbi ve gelip geçicidir. Cemiyet de aynı kanuna bağlı seyrini yaparken, tarih boyunca, boğum, boğum merhaleler aşmış, çeşitli safhalar geçirmiştir. Bu medeniyet yolunun üstünden yürüyen muhtelif cemiyetlerin aşıkları konak yerlerini, bizim memleketimiz, iç şartlarının yarattığı engeller yüzünden aynı hızla geçememiş, geri kalmıştır.

Belli başlı cemiyetlerin bugün ulaşmış oldukları merhale karşısında bize düşen vazife; bu memleketlerin medeniyet yolunda geçirdikleri safahât, doküman olarak gözlerimizin önüne serilmiştir. Bundan azâmi şekilde faydalanıp, onların örneksiz olarak çiğ yoldan yürürken, dolaştıkları kavisleri, yaptıkları zikzakları aynen tekrarlamaktır. Bu karışık durumda lüzumsuz oyalamalar yapılmayıp, iç durumumuzun tekâmül zaruretini göz önünde tutarak tekâmülü teşci edecek kestirme yolu bulmak zorundayız. Bu umumi tablo karşısında cemiyetin bütün fertlerini bir fikir etrafında toplamak kâbil değildir. Çünkü cemiyet, bünyesinde insanları sosyal ekonomik şartların yarattığı zaruret yüzünden kategorilere ayırmıştır. Bunlar yapılan istihsal gerçeği üzerinde beliren istihsal münasebetlerinin doğurduğu sınıflardır. Ayrı ayrı menfaat taşıdıkları için, birbirlerinden başka da görüşlere sahiptirler. Binaenaleyh bu çeşitli görüşlerdir ki, cemiyetin yürüyüşüne kendi menfaatlerine uygun istikamet vermek isterler. İşte parti, muayyen sınıfın şuurulu elemanlarından teşekkül etmiş, temsil ettiği sınıfın menfaatlerini koruyup siyasetini yürüten bir varlıktır. Her ne sebeple olursa olsun cemiyet içinde sınıfının menfaatlerini ve siyasetlerini güdemeyip, geniş halk kitlelerini kendine çekemezse o partinin varlığı ile yokluğu aynı şeydir. Bir isimden ibaret köksüz bir grupçuktur. Bütün yaptıkları yapmacık ve yaygaradan ibarettir. Çünkü, normal bir parti kuvvetini, hızını temsil ettiği geniş kitleden alır ve başından aşan işlerin hayata geçirilmesi uğrunda mücadele yolunu tutar. Fakat kitle ile münasebet tesis edemeyen gurup, cemiyet içinde şu duruma sürüklenmek mecburiyetindedir: Birbirinin üstüne konmuş değirmen taşları, aralarında akan buğdayı, öğütür, un haline getirirse vazifelerini yapmış olurlar. Buğdayı gelmeyen değirmen taşları şüphesiz ki, birbirini yer. Parti de böyledir. Kitlenin işlerini normal yoldan yürütürse hakkile vazifesini yapar. Yok gurupçuk olarak, mücerret vaziyette kalırsa, tıpkı değirmen taşları gibi gurubun elemanları birbirlerini kemirirler. Realite bir tarafta unutulur. Gurup iç tezatlar

geçemeyip

11

~~11~~

çinde, körleşir. Sadece siyasi hırs yüzünden zıvanadan çıkar. sınıf şuurunu kaybeder. Kuduz hastalığına tutulmuş gibi etrafına saldırır. Çeşitli iftiralar, eşine raslanmamış yalanlar içinde yuvarlanır. Nihayet gurup, tarihin seyri içinde dejenere olup çürümeye mahkumdur. Ama hakikat davanın asıl sahibi olan kitle tarafından anlaşılıp, gurup tasfiye edilinceye kadar büyük zararlar verir. Fakat zararın neresinden dönülürse kârdır. demekten başka çare yoktur.

Partilerin sosyal kaynaklarını ortaya koyduktan sonra, diğer partileri bu noktada saflarına bırakıp, işçi, köylü, küçük, orta esnafın sınıf tezatlarından doğan menfaat ve görüş birliğini temsil edecek Sosyalist Partisinin ~~anahatlarını~~ çizelim:

- 1 — Sosyalist Partinin teşkilât sistemi aşağıdan yukarıya yürür.
- 2 — Sosyalist Partisi demokratik merkezîyetçidir.

Demokratiktir: çünkü Parti hiç bir ferdin, grupun, kliğin has malı değildir. Düpedüz kitlenin malıdır. Kimse onu istediği gibi kullanamaz. Hiç kimse parti dahilinde sorumsuz değildir. İstenildiği zaman hesap vermeğe mecburdur. Zaten hakiki ve samimi bir merkez yukarıda gösterildiği gibi Kongreden aldığı direktifleri tatbik memur bir icra organıdır. Partinin her üyesi, bulunduğu kademedeki arkadaşlarıyla karşılıklı aynı hakka sahiptir. Her türlü meseleleri incelemekte, münakaşa alabildiğine serbesttir.

Merkezîyetçidir: Gündeme alınan meseleleri serbestçe inceleyip, münakaşa ettikten sonra çoğunlukla karar altına alınan maddeler her üye, her kademe tarafından olduğu gibi kabul edilip bilâkaydışı sıkı bir disiplin altında tatbikat sahasına geçirilir. Şuurlu disiplin esastır. Yani, «Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım» değil tam tersine gözlerimi dört açarım, vazifemi yaparım, formülü muteberdir. Grupçuluk, hizipçilik gibi fraksiyon hareketleri, Partiyi içinden yıkar ve çöktür. Bu gibi hareketler ve temayüller, ihanetlere yol açar:

Bu basit, fakat, basit olmakla beraber en doğru yolu çizen ana prensipleri; kendilerini dev aynasında görüp, Partinin potasında erimekten korkan, zavallı allâmeler için değil, saf ve temiz yürekli sosyalist vatandaşların her zaman, her yerde, müdafalarını yapmalarını candan dilediğim için yazdım.»

(1) Yıl -1 - Sayı 10, s.3 (26 Nisan 1950)

536